

4. Комарова Т.С. Художественная культура. Интегрированные занятия с детьми 5-7 лет. Книга для воспитателей дошкольных учреждений, педагогов дополнительного образования и учителей начальных классов.- М.:АРКТИ, 2001.- 96с.
5. Мелик-Пашаев А.А. Психологические проблемы эстетического воспитания и художественно-творческого развития школьников // Вопросы психологии.- 1989.-№ 1.-С. 15-23.
- 6.Неменский Б.М. Мудрость красоты: О проблеме эстетического воспитания:Кн. для учителя.-2-е изд. пераб. и доп.-М.:Просвещение,1987.- 255с.
7. Полунина В.Н. Искусство и дети. – М.: Просвещение, 1982. - 191с.
8. Радынова О.П. Музыкальное воспитание дошкольников : Учебник для студентов высших и средних педагогических учебных заведений. - 3-е изд.- М.: Академия, 2000.- 240 с.

УДК: 316.723:165.195-053.6

Строгаль Т.Ю.

ВПЛИВ СУЧАСНИХ СУБКУЛЬТУР НА ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ЕСТЕТИЧНОГО ДОСВІДУ ПІДЛІТКІВ

В статье рассматривается использование молодежной субкультуры в образовательно-воспитательном процессе, позитивное и негативное влияние музыки различных субкультур на формирование эмоционально-эстетического опыта подростков и ее воспитательный потенциал.

Ключевые слова: *эмоционально-эстетический опыт, молодежная субкультура, художественный вкус, духовные ценности.*

In the article the use of youth culture in the educational process, the positive and negative effects of music on various subcultures forming emotional experience esteychno adolescents and their educational potential.

Keywords: *emotional and aesthetic experience, subculture, artistic taste, spiritual values*

“Ніщо так сильно не змінює
характер та звичаї людини, як музика”

Джу Шин

«Те, що музика може зробити з окремим індивідом,
Вона може зробити і з усією їхньою культурою»

Річард Пілігріна

(амер. доктор медицини)

Українське суспільство сьогодні знаходиться в стані трансформації, зміни торкаються всіх прошарків суспільства, всіх вікових груп, та найбільше вони впливають на молодь. Сучасну молодь сьогодні не влаштовує те місце, яке відводиться їй державою, - вона прагне самовизначення, пошуку нової ідентичності, пошуку себе та власного місця в світі. Саме тому молоде покоління часто об'єднується в угруповання – за інтересами, поглядами, смаками.

В сучасному соціумі широкого розповсюдження отримав феномен молодіжної субкультури. Сьогодні все більше і більше молодих людей по всій країні, починаючи з досить юного віку (14-15 років) впливаються в різноманітні молодіжні об'єднання, зокрема серед сучасних молодіжних субкультурних утворень особливо виділяються різноманітні неформальні угруповання. Будь-яке неформальне угруповання визначається добровільним самодіяльним суспільним формуванням, що виникає за ініціативи «знизу» і виражає різноманітні інтереси тих людей, які до нього входять. Такі об'єднання досить неоднорідні, вони відрізняються одне від одного соціальною та політичною направленістю, організаційною структурою, масштабами діяльності.

Проблемами субкультур в сучасному суспільстві займалися Райхштат А.О., Сенченко Н.А., Омельченко Е. Використання молодіжної музичної субкультури як засобу музично-естетичного виховання розкривається в роботах сучасних педагогів: Л.Абелян, В.Березан, Б.Бриліна, І.Климук, О.Сапожник, В.Столярова, Г.Шостака та ін. Проте питання як саме впливає молодіжна музика на формування емоційно-естетичного досвіду підлітків до сьогодні у наукових працях не розглядалось.

Субкультури не охоплюють всю молодь цілком. Більшість юнацтва не входить до субкультурних об'єднань. Однак завдяки проникненню субкультур в суспільну культуру більшість молодих людей є носіями певних субкультурних цінностей, часто не надаючи цьому уваги. На думку Райхштадта О., молодіжні субкультури вступають у взаємодію з генеральною культурою, і є активним та невід'ємним суб'єктом соціокультурного обміну, що впливає на культуру в цілому.

Виникнення молодіжних субкультур зумовлене соціальними, політичними, психологічними та духовними чинниками, найголовніший з яких — неадекватність суспільного буття потребам молоді, духовна самотність.

Неформальні молодіжні групи – це стихійні і, як правило, безструктурні асоціації молодих людей, об'єднаних спільними смаками, інтересами, стилем життя та спільною теорією, яка за всім цим стоїть. Крім того вони, як і будь-яка субкультура, характеризуються наявністю власних, чітко визначених норм та цінностей, світоглядних установок, в більшості своїй опозиційних, в деяких випадках навіть ворожих світоглядам інших соціальних груп або поколінь, а також своєрідними манерами поведінки, стилями одягу, формами проведення дозвілля. Останній, без сумніву, займає особливе місце в повсякденному житті молоді, оскільки приваблює своєю нерегламентованістю, добровільністю вибору різних форм, а також демократичністю та емоційною образністю[7].

Той факт, що музичне мистецтво набуває все більшої популярності серед молоді, відмічає багато дослідників. Так, згідно даних проведених соціологічних досліджень, більшість молодих людей (67,7%) серед своїх улюблених видів мистецтва обрали саме музику. Як виявилось, більшу частину вільного часу її прослуховуванню приділяють 34% респондентів. Абсолютна більшість з них (90%) не уявляють свого життя без музики. Таким чином, очевидно, що цей вид мистецтва випереджає всі інші «за об'ємом» споживання в молодіжному середовищі. Особливого значення музика набула в структурі неформальних молодіжних угруповань тому, що відіграє вирішальну роль в їх ідентифікації, наряду з зовнішнім виглядом та лексиконом. Саме музично-звуковий еквівалент можна вважати одним із головних складових принципів функціонування молодіжної субкультури.

Вплив музичної субкультури на формування духовності засобами мистецтва найбільше спостерігається в підлітковому віці – у період, коли відбувається усвідомлення загальної картини світу та себе як його розумної та діючої частини. Зростання пізнавальних сил, розвиток світогляду, самосвідомості, ціннісних орієнтацій, емоційного сприйняття у підлітків створюють передумови для формування основ їх духовності. Вікова група, починаючи з 15-16 років, є групою ризику, а тому саме в цьому віці діти і потрапляють під вплив різних субкультур.

Твори молодіжної музичної субкультури виступають не тільки як розважальний чинник, але й відображають внутрішню позицію особистості підлітка відносно найважливіших життєвих цінностей. Духовно-естетичне спілкування підлітків з проблем популярного музичного мистецтва дозволяло усвідомлювати можливості музики в духовному становленні особистості, перейти до самоспілкування та самопізнання.

Ставлення до субкультур в наш час досить неоднозначне. Вони можуть поділятися на : музичні, інші культурні, іміджеві, політичні та світоглядні, хуліганські, субкультури за інтересами. Так, до музичних субкультур належать: готи, джанглісти, інді, металісти, панки, растамани, риветхеди, рейвери, репери, традиційні скінхеди, емо.

У чистому варіанті жодного типу молодіжної субкультури не існує, оскільки їх угруповання не відзначаються стійкістю та перетинаються, взаємопроникають один в одного. Неформальне молодіжне середовище постійно перебуває в пошуку нових форм самореалізації.

Класифікація сучасних субкультур за С.А.Сергеевим: романтико-ескапістські (хіпі, індіаністи, толкіністи, байкери), гедоністично-розважальні (мажори, рейвери, репери), кримінальні («гопники», «любери»), анархо-нігілістичні або радикально-деструктивні (панки, екстремістські угруповання)[6].

На нашу думку, ця класифікація найбільш точно відображає сучасну картину існування субкультур. Так як кінцева мета музичного твору- вираження ідеї, то головною виховною функцією музичного мистецтва є ідейний вплив. Немає іншого такого мистецтва, яке б так владно вторгалось б в наш емоційний світ, підпорядковуючи його собі. Цієї ж думки притримується і Алієв Б., зазначаючи, що «музика виховує, сприяє формуванню художнього смаку. Ідеї, які вона несе, нерідко стають життєвими принципами. Музика певного стилю є ключовим носієм субкультури» [1].

Керівництво духовним становленням підлітків, що базується на залученні школярів до скарбниці світової культури, повинне водночас враховувати як традиційні педагогічні уявлення щодо цього процесу, так і особистісні потреби та інтереси учнів. Долгая Н.В. визначає такі виховні функції музичної субкультури юнацтва:

1) когнітивна (захоплення біт-музикою має пізнавальний характер, що розширює кругозір, сприяє набуттю вміння оформлювати свої почуття і думки в слова, розвиває пам'ять, формує емоційну сприйнятливість, прищеплює елементарні навички слухання музики);

2) світоглядна (кращі зразки поп- і рок-музики формують громадянську позицію, виховують патріотичні й інтернаціональні почуття, нетерпимість до несправедливості, насильства, актуалізують потребу пошуку власного призначення на Землі);

3) комунікативна (спілкуючись у тісному колі однолітків, а іноді й дорослих, що поділяють захоплення поп- і рок-музикою, старшокласники здобувають навички спілкування, реалізують потребу в самовираженні);

4) творча (слухання улюбленої музики часто приводить її шанувальників до бажання виражати свої думки і почуття в музичному стилі, що так захоплює: юнаки пишуть вірші, складають музику, вчаться грати на музичних інструментах, створюють власні рок-групи тощо)[3].

Наголошуючи на значному виховному потенціалі молодіжної музичної субкультури, водночас необхідно враховувати існування ризику протилежної дії молодіжної музики на школярів (від асоціальних вчинків до аддиктивної поведінки) в разі її стихійного, не контрольованого впливу. Запобігти такій ситуації можна лише за умови цілеспрямованого педагогічного впливу.

Негативний досвід перебування в різних субкультурах (особливо відмітимо тут рокерів, готів та Емо) може досить серйозно впливати на психічне здоров'я юнацтва, з чим погоджується сьогодні і Православна Церква, наголошуючи, що негативний досвід значно утруднює формування традиційних ціннісних орієнтирів у людини, яка ще не має власного культурного досвіду, сформованого освітою, вихованням та всім культурним способом життя.

Музика різних субкультур і справді викликає бурю різних емоцій. Часто молодь слухає її для того, аби пережити знову і знову ті почуття, які на даний момент є для них значущими. Рок та реп, поп-музика та джангл викликають різні за силою та направленістю емоції, проте чи можуть вони формувати емоційно-естетичний досвід? Чи можливо, наприклад, музику готів вважати мистецтвом? Адже емоційно-естетичний досвід формується через дію твору мистецтва на підсвідомість і призводить до гармонії та духовного очищення. У нашому дослідженні ми намагались з'ясувати, чи можливо досягти внутрішньої гармонії, слухаючи рок або танцювальну музику в стилі техно?

Як зазначає Горбачова А.С. «Не варто забувати, що музика, у відповідності зі своїм внутрішнім змістом, може бути тісно пов'язана як з гармонійним розвитком особистості, так і з її деструкцією, що проявляється в насиллі. Адже вона діє на людину перш за все через емоційну сферу особистості, тобто через закладені в ній морально-етичні норми, які засвоюються свідомістю поетапно через переживання до розуміння»[2].

Як бачимо, багато дослідників вважає, що сучасні субкультури справляють лише негативний вплив на слабку психіку підлітків, викликаючи лише негативні переживання. Звісно, важко говорити про естетику та культуру, коли улюблена пісня старшокласника несе в собі відверто вульгарний текст, або містить конкретні вказівки, що можуть зашкодити здоров'ю та життю юнака чи дівчини. Важко розгледіти красу в смерті (як у готів) або зрозуміти релігійні мотиви растаманів та кришнаїтів, особливо коли ніколи раніше не цікавився цим. Проте є дослідники, що знаходять і позитивні моменти впливу сучасних субкультур на молоде покоління.

"Занурюючись у світ ілюзій, - відмічає В.І. Дряпіка, аналізуючи причини захоплення молоддю сучасною масовою музикою, - юнак або дівчина компенсує емоційну невиразність власного повсякденного життя, і саме в цьому вбачає найважливішу сутність молодіжної музичної культури, її головну цінність" [4]

На думку В.І.Петрушина, найбільш чутливі до емоційних стресів – холерики та меланхоліки, - люди, яким в різній мірі властиві такі якості, як тривожність, конфліктність, надмірна відповідальність, недооцінка власної втомлюваності, а також такі якості, нерішучість, ранимість, суперництво, максималізм, нетерпимість.[5]

Одним із сучасних прихильників використання музики різних субкультур в освітньо-виховному процесі молоді є Олена Дединська, яка зазначає, що не потрібно потурати підліткам в їх прихильності до західної, або іншої музики. Для того, аби зрозуміти підлітка, не обов'язково впроваджуватися в одне з молодіжних неформальних рухів. Іноді варто просто спробувати розібратися, зрозуміти, чому саме вони обирають таку форму виявлення власного ставлення до оточуючого світу. Дединська закликає до терпимості і поваги до думок і пристрастей інших з тим, щоб допомогти їм розібратися. Полюбити рок-н-рол або перейнятися теплими почуттями до репу важко, але для порозуміння з молоддю досить важливо. Дослідниця абсолютно об'єктивно визнає талановиті композиції в будь-якому стилі. Як можна не поважати білого хлопця, який кров'ю і потом завоював своє місце в "чорній" культурі? Як не поважати bi-boys, ведучих здоровий спосіб життя, важко працювати над танцем по 8 годин на добу в ім'я Break Dance. Коли задумуєшся над цим, то починаєш поважати людину, яка витрачає на все це так багато сил і часу. Дединська О. вважає, що формувати музичний смак, а отже, і збагачувати емоційно-естетичний досвід молоді можливо через систематичне слухання кращих творів мистецтва, але лише у взаємодії з тією музикою, яку вибирає і слухає молодь.[8]

Ми не про те, що діти не знають справжньої класичної музики. Їм потрібно допомогти зрозуміти, відчутти, що таке класика. Звісно, не всі впадуть в екстаз від музики Скрябіна. Це справа особистого смаку. Комусь ближчою є граційна музика Моцарта, з її фаршлагами та мордентами, комусь – нестримна стихійність Бетховена, хтось зануриться в безодню фундаментального, глибоко духовного світу звуків Баха. Але не любити нічого взагалі неможливо[8].

Підсумовуючи думки стосовно позитивного й негативного характеру впливів на особистість школяра, хочемо наголосити, що мова емоцій – це і є мова музики. Змінити щось можна лише у випадку перебудови всієї освіти музичного виховання. Класична музика повинна входити в світ дитини з раннього дитинства. Проте для цього потрібно, щоб не лише вчителі, але й батьки усвідомили чарівну силу мистецтва, її безмежні можливості в духовному вихованні людства.

На нашу думку, така музика може призводити лише до фізичної розрядки, якщо в ній є ній є необхідність. Негативного впливу музики різних субкультур все-ж таки більше. Проте не можна забороняти молоді слухати її, а варто знайти серед творів мистецтва саме такі зразки музики, які б за емоційною силою та направленістю могли б в подальшому замінити деструктивну музику субкультур. Тоді негативний вплив музики зникне, але молодь навчиться отримувати необхідний заряд енергії та вихід власним емоціям та переживанням у якісній, високодуховній та гармонійній музиці. Сама цю функцію може взяти на себе в загальноосвітній школі вчитель музичного мистецтва. Вміло поєднуючи на уроках класичну музику з кращими творами музики різних субкультур, проводячи роз'яснювальну роботу та допомагаючи розібратись учням у безмежжі сучасних напрямків, вчитель може збагатити

емоційно-естетичний досвід учнів, назавжди залишивши у їх серцях любов до музичного мистецтва.

Література

1. Алиев Ю.Б. Формирование музыкальной культуры школьников подростков: автореф. дис.на здоб. наук.ступ. доктора пед. наук: спец.13.00.01 «Общая педагогика и история педагогики». – М., 1988. – 32с.
- 2.Горбачева А.С. Взаимосвязь нравственного и эстетического воспитания в школьном музыкальном образовании / А.С.Горбачева//Духовно-нравственное образование и воспитание молодежи: [материалы Всерос. науч.-практ конф., г.Орел 27-28 марта 2008г.] – Орел, 2008
- 3.Долгая Н.В. Социально-педагогическая адаптация подростков условиях кадетского корпуса. Автореф.дисс.канд. пед. наук.– Махачкала, 2012
4. Дряпіка В.І. Соціально-педагогічні основи формування орієнтацій студентської молоді на цінностях музичної культури. Дис. ... д-ра пед. наук. - Київ, 1997
- 5.Петрушин В.И. Музыкальная психотерапия. Теория и практика. — М., 1999.
- 6.Сергеев С.А. Молодежные субкультуры в республике // Социальные исследования. – 1998. - №11. – С. 95-102.
- 7.Суртаев В.Я. Социокультурное творчество молодежи: методология, теория, практика /В.Я.Суртаев. – СПб., 2000
8. www.detskiysad.ru/ped/obrazovanie10.html

УДК 37.016:[78.071.2+786.2]

Гризоглазова Т.І.

ЗМІСТ І СУТНІСТЬ САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ-ПІАНІСТІВ

В статье рассматриваются: содержание и сущность самостоятельной учебно-исполнительской деятельности учеников-пианистов; освещены основные факторы самостоятельной работы и пути ее оптимизации.

Ключевые слова: *содержание и сущность самостоятельной работы, факторы самостоятельной работы, пути оптимизации самостоятельной работы, личностно-ориентированные типы обучения.*

This article discusses: the content and nature of self-teaching and performing activities students pianists; highlights the key factors of independent work and ways to optimize it.

Keywords: *content and nature of self-study, factors independent work, ways to optimize the self-study, student-oriented learning styles.*

У системі музичної освіти проблема самостійної роботи учнів є досить актуальною і ключовою. У зв'язку з цим виникає необхідність переорієнтації основних позицій фортепіанного навчання, які мають бути спрямовані на активізацію самостійності учнів, розвиток здатності до пізнавально-пошукової діяльності, активності мислення, проявів власної ініціативи.

Самостійна робота є одним із головних факторів підвищення ефективності та результативності навчального процесу. Тільки цілеспрямована систематична самостійна робота кожного учня дозволяє глибоко засвоїти знання, виробити і закріпити вміння, перетворити їх у відповідні виконавські навички.

Значний вклад у розробку проблеми самостійної роботи учнів внесли вчені: А.М.Алексюк, В.К.Буряк, Є.Я.Голант, Л.В.Жарова, В.І. Лозова, Б.І.Коротяєв, П.І.Підкасистий, І.А.Шайдур, Т.І.Шамова, В.В.Ягупов, О.Г. Ярошенко та ін.

У музичній педагогіці дана проблема висвітлювалась у працях Б.Л.Кременштейна, Л.О.Рахімбаєвої, Г.М.Ципіна, І.М.Немикіної та ін.